

1911-nji ýylda «Mona Liza» portreti ogurlanýar, esasy şübhenilýänem Pablo Pikasso

Category: Kitapcy, Şekillendiriş we heýkeltaraşlyk sungaty
написано kitapcy | 24 январа, 2025

1911-nji ýylda "Mona Liza" portreti ogurlanýar, esasy
şübhenilýänem Pablo Pikasso 1911-nji ÝYLYDA «MONA LIZA»
PORTRETI OGURLANÝAR, ESASY ŞÜBHELENILÝÄNEM PABLO PIKASSO

1911-nji ýylyň 21-nji awgustynyň ir säherinde Luwr muzeýinde hereketlilik bardy. Nädip alanam bolsa, kimdir birileri ähli goragy aşyp we 200 kilogramlyk çarçuwany aşak düşürip, «Mona Liza» portretini ogurlapdy.

Ogrular suraty odeala dolap, soňam arkaýynlykda «Quai d'Orsay» otly duralgasyna gidipdiler.

Hadysanyň jikme-jikliklerine girmezden öň suratyň nämüçin şular ýaly gymmatlydygyna seretmek gerek.

• Leonardo da Winçiniň naýbaşy eseri: «Mona Liza»

Leonardo da Winçi başlan birnäçe suratyny maddy kynçylyklar zerarly soňlap bilenokdy. 1503-nji ýylda başlan we bize «Mona Liza» ady bilen mälim eseriň tamamlanmagy bolsa dört ýyl çemesi wagta çekdi.

Sungatyň taryhyny öwrenijiler suratdaky adamyň Françesko del Jokondonyň aýaly Jokondadygyny öňe sürýärler. Umuman alanda oňlanylan bu pikir bilen bir hatarda başga-da san-sajaksyz teoriýalaryň bardygyny aýtmak gerek.

Hatda suratdaky kişiniň Leonardo da Winçiniň özüdigini öňe sürýän pikirlerem soňky ýyllarda artýar.

Bu eser boýunça ýene bir gyzykly maglumat: suratda tebigatyň we janly-jandarlaryň ýörite derejelerine görä hasaplanandygy çaklanýan «Altyn dereje» tilsiminiň ulanylmagydyr.

Leonardo da Winçiniň esere 1503-nji ýylda başlap 1506-njy ýylda tamamlandygy öňe sürülse-de, käbir sungatyň taryhyny öwrenijiler bu senäniň ýalňyşdygyny aýdýar. Olaryň pikiriçe Leonardo da Winçi esere 1513-nji ýylda başlap 1518-nji ýylda tamamlapdyr.

Giorgio Wasari 1550-nji ýylda suraty gözi bilen görendigini we eseriň heniz çekilip gutarylmadygyny aýdýar. Üstesine onuň aýdýan «Mona Lizasynyň» Luwr muzeýindäki surat bilen baglanyşykly ýeriniň bolmazlygy bu suratyň iki sany bolandygy hakyndaky çaklamanyňam orta çykmagyna sebäp bolýar:

«Mona Liza» eserini gördüm, gülgüne tenli, gözleri azajyk nemli, enaýy ýylgyryşy bardy, gaşdyr kirpikleri mese-mälim bildirip durdy.»

Luwr muzeýinde saklanýan suratda gaş-kirpik ýok diýen ýaly. Diýmek, Leonardo da Winçiniň bu suratdan iki sanysyny çeken bolmagy ahmaldy.

Çaklamalara sebäp bolan ikinji suratyň «Isleworth Mona Lisa»-dygy («Айзелуортская Мона Лиза») аýdylýar.

«Isleworth Mona Lisa»-ny, ýagny, 300 ýyllap tapylan gelýän ikinji suraty 1918-nji ýylda baý amerikan kolleksioneri Genri Pulitzer tapýar.

Ol aradan çykansoň ýakynlary suraty şweýsar bankyndaky kassada

2008-nji ýyla çenli gizläp saklaýar.

2008-nji ýylda baý işewürlerden düzülen konsorsium bu suraty satyn alýar we hakykylygyny barlamak üçin ýörite fond gurulýar.

Barlagyň netijeleri ýokary ähtimallykda suraty Leonardo da Winçiniň galamyna degişli hasaplaýar we aýdylşy ýaly «Isleworth Mona Lisa» ikinji suratdyr.

Bilnişi ýaly Leonardo da Winçiniň ölüminden soň Menzi birinji suraty fransuz korolyna satýar. Surat 1797-nji ýyla çenli Wersal köşgüni bezeýär. Fransuz rewolýusiýasyndan soňam Luwr muzeýine tabşyrylýar.

• Fransuz ýolbaşçylar: Galareýadaky surat şol meşhur suratyň özem däl di»

1911-nji ýylyň ogurlyk wakasyna dolanyp geler bolsak, jogapkär ýolbaşçylar hakykat orta çykan wagty sözüň doly manasynda samsyklap, samramaga durdular.

Bütün Fransiýa üçin uly masgaraçylyk bolan bu wakany degişli ýolbaşçylar doly geleňsizlik halynda mälim etdi.

Suratyň ogurlanmagynyň gerekinden artyk çişirilýändigini öňe sürüp, galareýadaky iň meşhur suratyňam aslynda ýokdugyny aýtdylar. Gaýtam bu çykyş dawanyň hasam ulalmagyna sebäp boldy.

Üç ogry çeňnek, ýüp we odeal ulanyp, dünýäniň iň ygtybarly ýerinden iň ajaýyp eseri muňa jogapkär bütün işgärleriň gözüniň önünde ogurlapdy.

Jümle-jahana ýüzügara bolan degişli fransuz ýolbaşçylaryň derňew işini yöredişleri-de azyndan hadysanyň özi ýaly masgaraçylykly ahwala bürendi.

Suraty ogurlamakda güman edilýän birinji adam dünýäniň iň meşhur suratkeşlerinden Pablo Pikassody.

Şübhelenilýäniň oturgyjynda oturdylmagynyň sebäbi bolsa, ondan öň satyn alan iki heýkeli boýunça derňew işiniň açylmagydy.

Pablo Pikasso aýyplamalary inkär etdi we ogurlyga dahylly ýeriniň ýokdugyny aýtdy.

Belki-de biziň günlerimizde «Mona Lizanyň» şular ýaly meşhur

bolmagynyň sebäbi şeýle aňsat ogurlanmagy we Pikassonyň şübhelilýän hökmünde soraga çekilmegidi.

Talaňçylygyň dawasy gün geçdigiçe tutuş ýurdq ýaýrady. Suraty tapmak üçin ýüze golaý ýörite detektiv gözleg işini geçirmäge başlady.

Pikassonyň günäsizdigi belli bolansoň, fransuz jemgyýetçiliginiň gazaby amerikanlara gönükdi, çünki birnäçe eseri baý kolleksionerler bikanun ýollar arkaly satyn alýardy. Beýleki bir tarapdan dünýä kem-kemden uly jahan urşuna bakan iterilýärdi we gazetler her gün nemesler hakynda täze komplimasiýa teoriýalaryny orta atýardy.

Bularyň birinde nemesleriň fransuzlary masgaralamak üçin suraty ogurlandygy öňe sürülýärdi, köpçüligem bu teoriýa güpbe ynanýardy.

Muzey täzeden işe başlanda diýseň täsin surat bilen garşylaşyldy. Müňlerçe raýat «Mona Liza» suratynyň boş ramkasyna (çarçuwasyna) seretmek üçin topbak-topbak bolup Luwr muzeýine gelýärdi.

Hakyky ogrular bolsa üç italýandy. Olaryň ikisi doganlar Winçenso we Mişel Lançelotti hem-de olaryň öňbaşçysy Winçenso Peruja. Olar Luwrda «Mona Liza»-dan söküp aýran aýna gutularyň birmeňzeşini dakmak üçin birkemsiz taýynlyk gören ussat ogrulardy.

Suraty ogurlamagyň tutarygy bolsa diýseň täsindi. Ogrularyň pikirige italýan eseri bolan «Mona Liza» suraty fransuzlar tarapyndan ogurlanan eserdi we ol watanyna dolanmalydy.

Ogrular suraty bir italiýala satmagy meýilleşdirýärdiler, emma dawa şeýle bir ula gitdi welin, olaram näme etjeklerini bilmän galdylar.

Surat birnäçe aýlap Parižiň arzan bahaly pansionatlarynyň birinde kerepläp ýatan sandygyň içinde Peruja tarapyndan gizlendi.

Ogry Peruja ähli bolup geçen galmagallara garamazdan yza ädim ätmedi. Ol suraty 28 aýlap saklamagy başardy we ahyrynda ony satyn almaga italiýaly kolleksionerleriň birini tapdy. Emma polisiýa muny nirden we nädip eşidenem bolsa bildi.

Peruja ele salynanda, hakyky ogrynyň Napoleondygyny we suraty

fransuzlaryň ogurlandygyny aýtdy. Ol özüniň suraty watanyna aşyryp biljek italýan kolleksionerine satmaga synanyşan watansöýüjidigini öňe sürdi.

«Mona Liza» suraty 28 aýdan soň muzeýdäki öňki duran ýerine ýerleşdirildi. Peruja bolsa tussag edildi, emma bütin dünýäniň ünsüni çeken bu ogry bary-ýogy sekiz aý azatlykdan mahrum edildi.

Surat öňki ýerine ýerleşdirilenden soň kän wagt geçmänkä Birinji jahan urşy başlandy we hadysa basym ýatdan çykyp gitdi.

Mehmet Mazlum ÇELIK,
celikmehmedmazlum@gmail.com

26.02.2022 ý. Şekillendiriş we heýkeltaraşlyk sungaty